Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fói'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Nr. 4. **Brasiovu 15. Februariu 1871.** **Anulu IV.**

Sumariu. Scurta istoria a societatei iesuitilor. (Continuare.) — Invidi'a cá vitiu nationale. — Colectiune de diplome istorice transilvane. — Unu dialogu politicu intre Alessandru Ipsilanti si Tudoru Vladimirescu. — D'in pomelniculu martiriloru romani dela an. 184$^{8}/_{9}$. (Continuare dela Nrii 19 sî 20 d'in a. 1870.) Bibliografia.

Scurta istoria a societatei iesuitiloru.

(Continuare.)

Atentate in contra principiloru de Orani'a. Asia numitele provincii séu staturi olandice, adeca Belgiu sî Oland'a (Niederlande), au luptatu aprópe patrudieci de ani, pentru cá se scape de tirani'a bigotului rege alu Spaniei Filipu II., cumu sî de multele rele, càte suferea acelea tieri dela iesuiti, carii ajunsesera la atàta, in càtu in locu de a'si vedé de beserica sî de scóle, in vreo noue cetati preparà prafu sî glontia pe sam'a spaniolilloru, éra cetatea Ultraiectulu (Utrecht) o jucara pe man'a lui Filipu, din care causa olandii dedera in judecata sî taiara pe trei iesuiti, anume Ioanu Baptistu Bodden, rectoriu de colegiu, Gerwardu Posmann, procuratoriu sî Filipu Nottin, coadjutoriu.

Principele Guilielmu I. de Orani'a sî comite de Nassau, numitu „tacutulu," se pusese in a. 1570 in fruntea insurrectiunei; de aceea iesuitii inca decisera cá mai antaiu se'lu perda pe acesta, ceea ce inse nu mergea asia usioru. In fine abia in an. 1582 aflara pe unu june in etate camu de dóuedieci sî cinci de ani, anume Ioanu Jaurequy, carui ii promisera sî bani multi, sî unu locu in ceriu tocma la midiulocu intre Domnulu Christosu sî intre Fetiór'a Mari'a. In 18. Maiu fiendu dumineca, fanaticulu Jaurequy strabatù p'intre multîme pàna in locuinti'a principelui, unde trase asupra lui cu pistolulu si 'lu nemerí prin falci, fàra cá se'lu omore, inse assasinulu fu macelatu de càtra altii acolea pe locu. Iesuitii complici scapara cu fug'a pe teritoriu strainu, numai calugarulu dominicanu anume Timermanu, care confessase sî cuminecase pe Jaurequy, cumu sî unu spaniolu, anume Venero, carele inca au sciutu de planulu assasinatului, cadiura in man'a justitiei si fusera ucisi in modu infricosiatu. Cu acésta inse principele Guilielmu de Orani'a totu nu scapà de mórte, pentrucà de sî iesuitii fusera scosi d'in tiéra cu tóta necrutiarea dictata de interesulu securitatei publice si personali, cá si de resbunare, ei inse totu aflara in 1584 unu altu sicariu, anume Baltasaru Geraerts, alias Guyon, carele in 10. Iuliu alu aceluiasi anu omorí pe Guilielmu prin un'a puscatura de pistolu incarcatu cu trei glontie, apoi o luà la fuga, fu inse prinsu in siantiurile fortaretiei Delft, unde commisese si assasinatulu, carele apoi indata si marturisi, cà patru iesuîti ii promisesera de siguru imperati'a ceriului sî cunun'a de martiru, déca va omorí pe ereticulu Guilielmu, apoi mai adaose, cà principele de Parm'a, care pe atunci era locutienetoriu alu regelui Filipu pentru Oland'a, cumu sî presiedentele consiliului guberniale anume Christofu de Assomville inca l'au incuragiatu si 'iau tacutu mari promissiuni, déca va commite acelu assasinatu. Acestu assasinu inca fu ucisu intre cele mai fioróse torture. D'in contra regele Filipu inaltià pe famili'a sicariului la rangu nobilitariu, éra iesuitií tienura in onórea lui processiuni larmóse, si in predicele loru ilu dechiarara prin tóte tierile de martiru, carele cu fapt'a sa inplinise voi'a lui Ddieu.

Guilielmu „tacutulu" avuse unu fiiu, anume Mauritiu de Orani'a, carele de sî june, fu alesu de càtra locuitori in loculu tata-seu pentru frumosele sale calitati. Iesuitii se decisera a'lu perde si pe acesta, acumu inse era sî mai anevoia a da preste vre-unu omu desperatu, pentrucà sî cei mai fanatici se temea de barbarele torture, la care era supusi aceia, pe care olandii potea pune man'a. In fine iesuitii totu aflara pe unu ticalosu de dogariu séu butinariu d'in orasiulu Donay. anume Petru Panne, omu saracu. Acestuia 'i promisera iesuitii pre langa locuintia sigura in imperati'a ceriului, inca sî un'a pensiune bunicica pe acestu pamentu, déca va scapa cu viétia. Tandal'a de Panne armatu cu unu pumnariu cu patru taisie, benecuventatu la altariu de iesuitii d'in Donay, caletorí la cetatea Leyden, unde petrecea pe atunci Mauritiu de Orani'a. Panne inse cu tóta instructiunea ce'i dedese atàtu rectoriulu, càtu si confessariulu iesuitu d'in Donay, ajungêndu in Leyden, se perdù, se ratací, se incurcà, politi'a ilu prinse, éra elu de frica descoperí totu complotulu iesuitiloru. Acestu ticalosu inca 'si platí nebuni'a cu viéti'a, éra asupra iesuitiloru se luara mesure sî mai aspre, sî mai crude, pàna candu in fine provinciile olande scapara cu totulu de spanioli dupa un'a lupta inversiunata, care se incinsese pe unu periodu aprópe de patrudieci de ani.

Atentatu in contra vietiei imperatului Romaniloru Leopoldu I. Imperatulu Rudolfu, carele a pusu pe Basta, cá se omóre pe Michaiu bravulu,

fusese condusu de iesuiti intocma cá si Filipu II. regele Spaniei. Imperatulu Ferdinandu II., care cu nimicu nu a fostu mai bunu decàtu Filipu, a fostu crescutu d'in mic'a copilaria de iesuiti, inveninatu de doctrinele loru, irritatu si amagitu cá se verse sangele la sute de mii si milióne, cu scopu mai virtosu de a funda cu tempu un'a monarchia catholica universale. Imperatulu Leopoldu, care succese la tronu in a. 1658, fusese crescutu si instituitu de micu de càtra duoi iesuiti, anume Müller si Neidhardt, apoi mai tardíu se facù si elu „affiliatulu" societatei, adeca iesuitu in fracu. Se intielege, cà acea educatiune fu fórte bigotta. Veneratiunea lui Leopoldu I. pentru iesuiti a fostu atàtu de mare, in càtu precumu se esprimu unii istorici, elu in nauci'a sa ii punea alaturea cu Ddieu. Iesuitii la curtea lui Leopoldu se aflá cumu amu dîce, in permanentia. Celu puçinu càte patru iesuiti d'in cei mai iscusiti si raffinati, mai toti cá confessari, portá de nasu pe elu, pe mam'a si pe soci'a lui, cumu si pe comandantele supremu Carolu de Lotaringi'a. Óre inse iubea si iesuitii pe Leopoldu I., precumu ii iubea elu pe aceía? Neci-decumu. Iesuitii adeca vediendu, cà cu Habsburgii nu o mai potu scóte la scopulu loru, se alaturara, precumu s'a mai dîsu, pe langa Ludovicu XIV. Pentrucá se póta jóca mai multe coróne pe capulu acestuia, ei isi propusera a incurca pe Leopoldu in guere càtu se póte mai periculóse, éra intre altele stá de elu cu totu-adensulu, cá se'si calce juramentele fatia cu Ungari'a, se'i stérga constitutiunea, se sfarme drepturile protestantiloru, si asia aducêndu'i la desperatiune, se'i inpinga la rebelliune. Pe atunci inse imperiulu era storsu si amaritu de consecentiele guerei celei religióse de treidieci de ani, éra turcii inca totu mai domnea si devastá in Ungari'a, unde se asiediasera de multu cu resiedenti'a in Bud'a; éra de alta parte Ludovicu XIV. inca se prepará in contra lui. Asia Leopoldu I. cu tóta simplitatea si cu totu bigottismulu seu, totu a priceputu celu puçinu atàtu, cà nu va fi bine cá se mai scóle si pe popórale Ungariei asupra sa. Acésta moderatiune iesuitii o esplicara de crima si decisera a'i lua viéti'a, inse cumu? Asta-data nu prin pumnariu si nu prin pistolu, ci in modu multu mai rafinatu.

Pe la inceputulu anului 1670 a inceputu si sanetatea imperatului a suferi asia, in càtu mergea d'in reu totu in mai reu, adeca cumu amu dîce, se uscá pe pitióre. Medicii nu dá preste caus'a morbului, éra in publicu se sioptea ici-colea cuventulu: „veninu, toxinu, Gift." In Aprile alu aceluiasi anu adusera la Vien'a pe unu nobilu d'in Milano, anume Iosifu Franciscu Borro, carele era si medicu renumitu. Acelu medicu promise, cà elu va cura pe imperatulu si'lu va scapa de mórte. Lui Leopoldu inse'i fu frica de iesuiti a primi pe Borro dio'a mare, ci ilu recepea sér'a tardíu in audientia strinsu secreta. Dupace Borro cercetà starea bolnavului si'lu aflà cu totulu debilitatu, aruncandu ochii prin chilia observà, cà cele duóe faclii de céra ce ardea pre mes'a imperatului avea una flacara fórte rosiia si stropitória, d'in care esia unu aboru albu, care se si cristalisese pe plafondulu chiliei. „Aerulu acestei chilii este inveninatu, éra veninulu ese d'in acestea luminari," dîse Borro. Indata chiamara si pe mediculu de casa alu imperatului, adusera totu restulu facliiloru destinate pentru chili'a imperatului, dupa aceea analisandu-le cu mare grija, aflara, cà festil'a fiacarei luminari fusese inmoiata in zama de arsenicu (pétr'a sioreceluiui). In duoedieci si optu punti de faclii aflara duoi punti si trei patrarie arsenicu. Un'a festila taliandu-o in bucatiele si amestecandu-o cu carne, o aruncara la unu cane, carele in restempu de un'a óra insocita de doreri infricosiate, a si crepatu.

In càteva luni Borro vindecà pe imperatulu deplinu. Dara cine a fostu liferantulu aceloru faclii inveninate? Acela a fostu insusi procuratoriulu, adeca economulu conventului iesuitiloru d'in Vien'a. Cine voiesce se afle mai multe despre acelu atentatu alu iesuitiloru, se caute in „Sammlung der politischen Schriften des Prinzen Eugen von Savoyen, 8 Bände. Stuttgart 1811—1821," in tom. 8-lea pag. 49—82.

Atentatu in contra regelui Portugaliei Don Iosifu I. Acelu atentatu s'a comisu in 3. Sept. 1758 pe la duoe óre dupa mediulu nóptei, pre candu elu venea cu trasur'a sa dela palatulu comitelui Tavora, unde'si petrecuse. D'in trei puscaturi numai unu glontiu ilu nemerí greu in mana. La acelu atentatu unuspredìece iesuiti au fostu compromisi fórte greu, altii preste una suta insi mai usioru. Toti au fostu aruncati in prinsóre, éra uniculu, Gabriel Malagrida, fu condamnatu chiaru de càtra inquisitiunea compusa d'in calugari la mórte pe rugu (rogus), si asia fu arsu de viiu in 20. Sept. 1761. Genialulu ministru Pombal ingriji totu-unadata, cá aprópe un'a miie duóe sute de iesuiti se fia ecsilati, inbarcati si trimisi papei Clemente XIII. la Civitta-vechia. Tóte averile iesuitiloru fusera confiscate pe sam'a statului. Pentrucá se ne facemu óresi-care idea despre colossalile avutii adunate de iesuiti in tóte tierile, insemnamu aici numai atàta, cà cu ocasiunea alungarei loru d'in Portugali'a, ministrulu Pombal si celelalte auctoritati a le tierei aflara intr'unu singuru ospitiu (monasteriu) de alu iesuitiloru, numitu s. Franciscu Borgia, in cassele numite a le missiunei, atàta auru si argintu, incàtu duoe septemane avura se care de acolo si se asiedie in localulu tesaurului publicu.

Iesuitii in Spani'a. Ecsilarea loru. Nicairi pe lume nu le-a mersu asia bine iesuitiloru, precumu le-a mersu in Spani'a, cá in sinulu lui Avramu. De candu a domnitu acolo tiranulu Filipu II., toti regii càti au urmatu la tronulu Spaniei, pàna pe la an. 1760 au fostu si bigoti, si hebeuci, cu singur'a esceptiune de Filipu V., inse si pe atunci, déca regele nu era prostu dela natura, era inse socia-sa Elisabeta de Parma, pre càtu usióra de mente, pre atàta si bigota, domnita cu totulu de iesuiti. Dela 1746

inainte fiiulu acestora Ferdinandu VI., unu ipochondru si aprópe smintitu, era condusu numai de confessariulu seu si de muma-sa, d'in care causa nu a suferitu cá iesuitíi se fia pedepsiti neci chiaru pentru rebelliunea cea mare si pentru guer'a civile portata de ei, in contra statului in tiér'a Paraguay, pe care voiá se o tiena cu forti'a pe sam'a societatei loru. Dupa mórtea acestui rege nefericitu, care nu a lasatu clironomi d'in cópsele sale, in 1760 a urmatu la tronu frate-seu Carolu III., carele pàna atunci domnise in Neapole si in Sicili'a. Acestu singuru rege d'intre toti regii spanioli nu a placutu iesuitiloru, d'in causa cà elu conversá bucurosu cu ómeni de spiritu, citea bucurosu càte una carte mai de dómne-ajuta, éra pe iesuiti ii tienea in ceva respectu. Ce facu iesuitii? Ei rabda cu mare greutate pe „acelu ereticu“ la tronu pàna in 1766; atunci inse in urm'a cointielegerei avute cu Rom'a, trei iesuiti fruntasi, anume Isidoru Lopez, Michailu Benavente si Ignatiu Gonzalez impreuna cu alti càtiva subordinati de ai loru, punendu-se in capulu plebei bigotte, organisara unu complotu infricosiatu, d'in care in nóptea d'in 23. Martiu alu aceluiasî anu prorupse un'a rebelliune cumplita, in càtu garnisón'a ne fiendu in stare de a o reinfrena, regele se vediù necessitatu a fugí dela Madridu la Aranjuez. Éra fiendu-cà plebea, p'intre care se vedea amestecati càtiva iesuiti, racnea d'in poteri: „Diosu cu ministrii! Se traiésca societatea iesuitiloru!“ regele nu avù in catrau, dimise pe ministrulu Grigory si pe episcopulu Roxas, pe care iesuitii inca nu'lu potea suferi, cà-ci acestu episcopu apucase pe de inaintea loru si se facuse confessariu alu regelui. Intr'aceea regele inca pacalí pe iesuiti, pentrucà in loculu lui Grigory chiamà de ministru primariu pe comitele de Aranda, gubernatoriu alu Valenciei, omu luminatu, prudente si tare de caracteru, carele adeca era in stare de a lua si mesure estraordinarie. Asia s'a si intemplatu. Aranda isi luà de colegi totu barbati de caracterulu seu, dupa aceea pentrucá se adórma pe iesuiti, facù pe regele cá se dea amnestia generale, insocita numai de càteva esceptiuni. Indata apoi se incepù cercetare in contra celoru neamnestiati. Ce se vedi? Acestia descopere de buna voia, netorturati, complotulu intregu, aratandu anume pe iesuitii carii 'iau pusu la cale si leau inpartitu bani, cumu sî cà scopulu acestora fusese a detrona pe rege si a pune in loculu lui, pe frateseu mai teneru, Don Ludovicu, care era unu fanaticu desiuchiatu. Totu pe atunci se prinse si unu cursoriu, care aducea dela Roma una epistola a generariului Ricci càtra egumenulu iesuitu dela Toledo. In acea epistola secreta iesuitiloru li se dà instructiune, cá se scornésca despre regele Carolu III., cà elu nu ar fi fiiu legitimu alu lui Filipu V., ci cà mama-sa Elisabet'a l'ar fi facutu in adulteriu cu cardinalulu Alberoni. Se mai prinsera inca si alte duoe epistole de acelasi coprinsu la duoi iesuiti, carii caletorea in secretu dela Madridu la Rom'a. Asia acumu era compromisa nu numai corón'a, ci si onórea regelui, care era inferatu de bastardu, si onórea mamesei, care intr'aceea repausase. Atunci regele se induplecà la mesure estraordinarie in contra iesuitiloru. In 28. Febr. 1767 s'a tienutu consiliu ministeriale strinsu secretu, in care s'a luatu conclusu despre ecsilarea iesuitiloru d'in tóta Spani'a si d'in colonii. Membrii consiliului se legara cu juramentu si sub pedepsa de mórte a pazi cea mai profunda tacere pàna la dio'a ecsecutiunei. Indata apoi ministrulu Aranda trimise càtra toti capii administratiunei publice si càtra toti comandantii de trupe d'in cetati, pe unde se aflá iesuiti, d'in Spani'a si d'in colonii, càte unu plicu (pachetu) provediutu cu sigilulu regescu, de coprinsu identicu; acelu plicu inse era pusu in altulu, in care se aflá numai unu biletu, care tienea: „Acésta scrisóre provediuta cu trei sigile, sub pedéps'a mórtei nu o veti deschide pàna in 2. Aprile pe la apusulu sórelui, si totu pedéps'a de mórte va fi partea ta, de vei cuteza a spune cuiva, ori-si cui, cà ati primitu vreo scrisóre secreta.“

Acea scrisóre secreta provediuta cu trei sigile se deschise in totu coprinsulu monarchiei in 2. Aprile sér'a, si tienea intre altele: „Prin acésta te investescu pe tene (N. N.) cu tóta potestatea mea regésca. Indata ce ai deschisu acésta scrisóre, se scoli tóta poterea armata d'in districtulu teu si insocitu de aceea se maneci indata la cas'a séu colegiulu iesuitiloru. Ajungèndu acolo, veti pune la fia-care pórta càte una vigilia, dupa aceea se destepti d'in somnu pre toti membrii societatei si se'i arestati pe toti. Apoi incuieti archivele si camerele de provisiuni cu sigillulu regescu, puneti sub custodia tóte cartile si charthiile càte se voru afla, si anuntiati iesuitiloru cà au se mérga cu voi, fàra cá se póta lua ceva cu sine, decàtu cartile loru de rogatiune, mantel'a si pelari'a, cumu si schimburi (rufe albe) necessarie pentru un'a caletoría departata. Indata apoi veti aduce cara càte voru trebui, veti incarca pe iesuiti si veti da soldati cá se'i escorteze pàna la portulu pe care vi'lu insemnu eu aici. Acolo stau gat'a corabiile, care voru duce pe parenti la loculu destinatiunei loru. Indata ce ati datu pe arestantii vostrii in manile capitaniloru de corabii, sunteti scapati de responsabilitate. Eu inse ve spunu voue, cà déca dupa inbarcarea parentiloru se va mai afla vreunulu, fia macaru si morbosu, in gubernementulu séu provinci'a vóstra, vei fi pedepsitu cu mórte. „Yo il Rey,“ adeca eu regele.

Siese mii de iesuiti fusera scosi in modulu acestu geniale d'in Spani'a in un'a singura nópte si fusera trimisi la Rom'a. La audirea acelei sciri pe generariulu Ricci ilu apucà lesînulu, éra dupa aceea vení in furia mare si iute induplecà pe pap'a, cá se scrie fórte seriosu regelui si se'lu provóce a'si revoca mesur'a luata in contra iesuitiloru. Nimicu n'a folositu; Carolu III. vetamatu de mórte prin iesuiti, nu le-a ertatu loru crim'a in tóta viéti'a sa, precumu nu le-a ertatu neci fiiu-seu Carolu IV.

Ecsilarea iesuitiloru d'in alte tieri catholice. Ferdinandu IV. regele Neapolei si alu Siciliei, fiiulu regelui Carolu III. dela Spani'a, ajutatu de ministrulu seu Bernardu Tanuzzi, puse a se ridica toti membrii societatei iesuitiloru in nóptea d'in 20. spre 21. Novembre 1767, dupa care apoi si fusera transportati indata la Civitta-Vechia in staturile papali.

Pàna si junele duce Ferdinandu de Parma si marele magistru ale cavaleriloru Ioaniti dela Malta, anume Emanuel Pinto, isi curatira tierutiele loru de iesuiti. Pap'a Clemente XIII. era cu totulu in potestatea iesuitiloru, de aceea elu si cercà totu ce'i stete prin potentia, cá se induplece pe monarchii catholici a'si retrage mesurele loru luate in contra iesuitismului, éra pe Ferdinandu de Parma avù curagiulu de a'lu si anathemisa. La acésta Franci'a si Neapolea respunsera cu invasiunea armata a unoru districte papali, éra Spani'a si Portugali'a cu proteste energióse.

(Va urma.)

Invidi'a cá vitiu nationale.

Pe siesurile Dunarei locuescu multi bulgari amestecati cu romanii, séu in comune invecinate. Pe la orasiele romanesci inca sunt destui bulgari. Poporulu bulgarescu pre càtu este de seriosu si laboriosu, pe atàta este si tacutu; genialitatea 'i lipsesce mai preste totu, se bucura inse de unu spiritu observatoriu. Acestu poporu si-a formatu un'a opiniune fórte sinistra despre caracterulu romanescu. Bulgarii adeca dîcu: Vlachii sunt rei la ănima si pismatareti. Si érasi. Pe adeveratulu vlachu ilu poti cunósce mai usioru d'in marimea pismei ce va fi nutrindu elu in ănim'a sa. Duoi vlachi vecini numai atunci nu se voru pismuí intre sine, candu amenduoi voru fi seraci sî goli cá napulu.

In patri'a nóstra inca se aude adesea d'in graiulu compatriotiloru nostrii magiari: Az oláh leg irigyebb nép a világon, adeca, vlachii sunt poporulu celu mai pismataretiu pe lume. Éra candu ungurii voiescu a infrunta invidi'a in vreunu connationalu de ai loru, ilu apostroféza cu formul'a: Te irigy oláh, séu: Te irigyebb vagy egy oláhnál: adeca, Mei vlache pismataretiu! séu, Tu esci mai pismataretiu decàtu unu vlachu.

Ce intielegemu noi prin cuventulu slavonescu pisma? Intielegemu aceea, ce insemna in latinesce invidia, in italienesce totu invidia, in francesce envie, in nemtiesce Neid. Si ce este invidi'a? Definitiunea ei se dà in tóte catechismele religióse, o dau inse si filosofii. Dupa acestia invidi'a (pism'a) este suparárea reutatiósa, pe care o simte cineva pentru fericirea, succesele si folósele altuia. Intru acestu intielesu se iau apoi espressiunile: Ilu róde invidi'a, se usuca de invidia, sta se crepe de invidiosu ce este etc.

Se nu se confunde conceptulu invidiei cu asia numit'a emulatiune (lat. Aemulatio, nemt. Wetteifer Nacheiferung), cà-ci nu e totu-un'a. Inca neci asia numit'a rivalitate (nemt. Nebenbuhlerschaft) nu corespunde intocma la invidia.

Emulatiunea este simtiementu care ne destepta si ne inpintena cá se ajungemu, séu se si intrecemu pe cineva in ceva. Emulatinnea nu se manie pentru benele altuia, neci voiesce se'i faca stricatiuni, ci ea se póte chiaru si bucura de fericirea si succesele deaprópelui. De aceea si dîcemu: Emulatiune nobile, frumósa, laudabile.

Rivalitatea este concurenti'a a duoe séu a mai multoru persóne, care pretendu si voiescu se aiba acelasi lucru. Rivalitatea póte fi si innocente, laudabile, inse si fórte periculósa, funesta, condamnabile, dupa cumu adeca ii sunt midiulócele pe care le apuca ea spre a'si ajunge scopulu seu. Asia rivalitatea in unele casuri este sinonima cu emulatiunea, in altele inse cu invidi'a si asociata cu vindict'a séu resbunarea. Unu concurente dà mai multu decàtu altii la licitatiune si castiga obiectulu. Acesta e lucru ce nu póte vetama pe nimeni. Altulu se ruinéza in starea sa, pentrucà rivaliseza cu milionarii. Acésta e nebunía. Amantulu omóra pe rivalulu seu pentru un'a femeia. Aici rivalitatea trecù in crima cumplita.

Invidiosulu nu póte vedé la altulu casa mai buna decàtu este a sa, neci vite mai bene tienute si mai grase, neci semenaturi mai frumóse, neci chiaru prunci mai bene crescuti decàtu sunt ai sei. Totu ce are altulu, i se pare mai bunu decàtu alu seu. De aici vene, cà invidi'a deschide cale larga la alte pecate si crime. Invidiosulu dà focu casei altuia, defaima famili'a, scornesce totu feliulu de mintiuni nerusînate, pentru cá se'lu degrade in opiniunea publica, e in stare se puna si juramente strimbe in contra lui, cu periculu de a ajunge pe mai multi ani in fera si robía, scurtu invidiosulu nu se sfiiesce de neci-unu midiulocu infamu, prin care crede elu cà ar fi in stare se faca stricatiune de-aprópelui seu.

Spurcatu vitiu este invidi'a, elu este atributulu, insusîrea sufleteloru abiecte, vili, decadiute.*)

Se fia inse óre adeveratu, cà invidi'a ar fi vitiulu principale in caracterulu poporului romanescu? Se póte óre, cá tocma invidi'a se róda mai cumplitu la legamentile sociali si politice a le acestui poporu nefericitu? Se aiba óre dreptu bulgarii si magiarii? Se fia cumu-va daco-romanii multu mai rei la ânima decàtu tóte celelalte popóra conlocuitórie? Fórte grele intrebari acestea, caroru candu s'ar dá deslegare in cunoscintia de causa si in cugetu curatu, deslegatoriulu ar merita dupa noi unu premiu nationale si inca considerabile. Respunsu ací s'ar potea

---

*) Poetulu latinu M. Val. Martialis caracterisase pe omulu invidiosu asia:

Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscilat, odit (Epigramm. L. VI.).

Era la altu locu blastema dîcendu: Rumpatur quisquis rumpitur invidia.

da numai chiamandu in ajutoriu istori'a, atàtu cea antica càtu si pe cea noua si una esperientia d'in cele mai intense, pentru cá asia prin inductiune si comparatiune aplicata la totalitatea poporului romanescu si inca la alte vreo cinci séu siese popóra, càtu conlocuitórie, càtu vecine, se fii in stare de a'ti forma un'a opiniune justa.

Cestiunea merita cercetare nu numai d'in punctu de vedere nationale geneticu, ci si d'in alu educatiunei politice, de care va fi avendu parte oricare poporu. Atàta este sciutu, cà unu poporu educatu in institutiuni democratice si egalitarie nu sufere cá unii se se inaltie preste ceilalti in neci unu modu, sub neci-un'a forma, neci chiaru prin virtute. De aceea vedemu, cà la greci Socrates trebuí se móra prin veninu numai pentru eminentile sale virtuti; Aristides fu essilatu numai pentrucà era prea dreptu. Multi alti barbati eminenti fusera persecutati sub diverse preteste, adesea prea de nimicu, in adeveru inse, pentrucà ei era séu mai buni si mai drepti, séu mai curagiosi in bataia, séu mai intielepti in administratiunea afaceriloru publice. D'in Rom'a vechia inca avemu unu suma de essemple in acésta directiune. Se punemu inse, cà in regiunile superiori ale societatei omenesci cetatienii zelosi pentru libertatile loru, se temu inca si de virtute, cá nu cumu-va cu ajutoriulu aceleia se incalece cineva preste societate, republica, statu. Adeca in democratia ómenii persecuta virtutea, pentrucà au frica de ea, precumu in statele despotice virtutea e persecutata d'in invidi'a si ur'a ce simte despotulu si argatii sei càtra virtute, la care n'au curagiulu a'i cauta in fatia.

Bine, acestea se intempla in regiunile superiori ale societatei, d'in a carei natura se si póte esplica reulu; ce vomu dîce inse, candu vomu da preste acelasi fenomenu in straturile cele mai modeste ale societatei? Unulu vediendu frumosii boi ai vecinului seu, merge nóptea pe furisiu in campu si la taia codele. B. observandu ce mai gradina de póme, mare si frumósa isi facù vecinulu seu in càtiva ani, merge totu in capu de nópte si taia toti pomii teneri, lasandu loculu cu totulu plesiugu*). C. are multe vite cu córne si frumósa turma de oi; pentru cá se'i lipsésca nutretiulu la érna, D. cu man'a sa de diavolu arunca focu intre claile de fenu, pe care le-avea conlocuitoriulu seu „Sub-pedure“ séu in „Valea-lui Ilie.“ E. isi cultiva pamenturile sale multu mai bene decàtu alti conlocuitori, de aceea si semenaturele sale sunt multu mai frumóse decàtu ale altora. Cumu se i se faca stricatiune? Manandu vitele preste semenaturele lui, pentru cá se i le pasca si calce, cá se nu se alega nimicu de ele. F., unu omu fórte laboriosu, sobriu, pastratoriu, ajutatu uneori in cursu de 10—20 de ani, si de càte un'a specula norocósa, mai alesu cu producte, castiga óresicare sume considerabili in comparatiune cu starile si averile particularie d'in patri'a nóstra, inse fórte modeste si marginite in asemenare cu milionarii si cu proprietarii cei mari ai altoru popóra. „Nu este bene asia,“ isi dîcu unii vecini intru ânim'a loru, se'lu ruinamu, pentru cá se nu se inaltia preste capetele nóstre.“

Asia amu potea merge inainte cu essemplele de invidia, pàna candu amu esî in capetulu Alfabetului, fàra cá se finimu cu aceleasi. Se stamu inse aici, si numai càtu se ne intrebamu, cà óre la alte popóra de alte rasse nu s'aru potea afla si numera totu asemeni feti scàrnavi ai invidiei. D'in partea nóstra suntemu convinsi, cà neci-unu poporu nu e scutitu si liberu de veninulu invidiei, cumu si cà la unele effectulu acestui veninu le-a pusu capulu, precumu pe poporulu romanescu ilu aduse in cursulu tempuriloru de nenumerate-ori in dóg'a de mórte, éra pe generatiunile de fatia le tiene in starea de paralisía nationale, apoi aliata cu stupiditatea si cu barbari'a, aduce pe corpulu nationale de nou in periculu de apunere totale, déca nu se voru lua de tempuríu mesure drastice, profundu taiatórie, spre a paralisa reulu si a'lu curatí pre càtu se póte d'in organismu. Fórte bene se ne luamu sam'a, cà ceea ce altora nu le strica in dose intreite si inpatrate, pe noi ne póte omorí in un'a singura dosa.

D'in anii juniei audisem un'a sententia transilvana, care suná: Se te ferésca Ddieu de „tiene-mente“ romanescu, de furi'a ungurésca si de ur'a indelunga a sasului. Tóte acestea vitiuri nationali sunt identice in fundulu loru, numai modificate prin temperamentulu si traditiunile fiacaruia d'in acestea trei popóra. Romanulu isi pastréza resbunarea, vindict'a, pentru altu tempu, cà-ci asta-data nu'i dà man'a; ungurosecuiulu nu póte astepta, ci rapitu cu totulu de vindict'a colcaitória, acumu te si tóca in capu, acumu iti si ascunde sórele, indata in urmatóri'a nópte si pune focu casei tale; sasulu astepta, si astepta fia macaru tóta viéti'a sa, nu lasa inse cá se tréca neciuna ocasiune, in care 'ti póte face vreunu reu, si asia succesive diece pentru unulu. Éra invidi'a la care d'in acestea trei popóra póte se fia mai intensiva? Fia la care va fi, celu care voiesce se afle, nu'si pregete a cerceta cu de ameruntulu; cà-ci intr'aceea un'a se scie: invidi'a pentru natiunea romanésca preste totu considerata este veninu de mórte, sierpoica, aspida cu mii de pui, hydra cu sieptedieci si siepte de capete.

*) Essemple de acestea avuramu atàtu aici la Brasiovu, càtu si in comitatulu Clusiului.

Colectiune de diplome

d'in diplomatariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Continuare.)

Andreae Regis Donationales super Villa Montis Sancti Mich. (cujus metae describuntur) pro Abbatia de Kercz. 1223. Cod. Diplom. Tom. I. pag. 11—14.

Regele Andreiu II. donase in Transilvani'a clericului si magistrului Cocelinu pentru fidelitatea lui Muntele Santu-

Michaiu cu biseric'a si cu hotarulu lui, pe care'lu luase dela biseric'a d'in Sibiiu in schimbu pentru teritoriulu numitu Borotnicu. Acestu Munte St. Michaiu, adeca comun'a Cisnadeor'a de astadi in scaunulu Sibiiului, regele ilu donase prin credintiosulu seu Pousa fiiulu lui Eliachimu celui orbu. Mai tardiu acela (Cocelinu, séu Pousa?) se simtí indemnatu a dona aceeasi posessiune monasteriei Kertz (Càrti'a de astadi totu in sc. Sib.). Regele confirma acea donatiune, demanda a se trage metele séu miediuinele acelei posessiuni mari càtu se póte mai acuratu intre comunele Resinariu, Sibiiu, Christianu si intre muntii cei mari. Totu in acestu documentu regele mai confirma inca si un'a alta donatiune de mai inainte, prin care elu facuse dómna si posessoria pe aceeasi monasteria dela Càrti'a preste unu teritoriu ruptu d'in teritoriulu Blachiloru (Romaniloru). Acésta donatiune o facuse regele prin Benedicu, carele fusese pe atunci voivodu alu Transilvaniei. Acelu teritoriu romanescu rapitu dela Blachi si donatu monasteriei Càrti'a, se incepea dela capulu unei insule a rîului Oltu, trecea preste unu locu ce se numea Valea-Ariniloru, pàna in padurea ce se numea Fagetulu-mare, si pe la capulu acelui Fagetu in rîuletiulu ce se dîce dela Arpasiu, éra de acolo se urcá pe acelasi rîuletiu in susu pàna in munti, éra prin munti venea spre médiadi pàna in rîuletiulu numitu Kerch, éra pe acela in diosu ajunga pàna in Oltu, unde se terminá.

In nomine Sanctae Trinitatis et individuae Unitatis. Andreas Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Halliciae, Lodomeriaeque Rex in perpetuum. Quum quaelibet justa petitio apud Regiae Serenitatis Excellentiam sit admittenda, illa maxime mereri censetur obtentum, quae ab animo Divinitus inspirato procedens, praecedit velle petentis largiendo terrena, lucrari caelestia, et temporalibus Institutis acquirere sempiterna. Hinc est, quod universorum notitiam tenore praesentium volumus pervenire. Quod cum fideli, ac dilecto Clerico nostro Magistro Cocelino propter indeciduae fidelitatis obsequia Montem S. Michaelis[1]) cum Ecclesia, et terra sibi pertinente in Ultrasylvanis partibus, quam de Zebiniensi Ecclesia in concambium terrae Borotnik[2]) receperamus, eodem jure libertatis, quo nos obtinueramus, libere ac pacifice jure perpetuo possidendam, per fidelem nostrum Pousam filium ceci Eliachim contulissemus. Postmodum processu temporis Divinitus sibi inspirante pro remedio animae suae intuitu aeternae retributionis, qua unusquisque generaliter indiget, monasterio de Keretz[3]) contulisset, accedens ad nostram praesentiam, multa precum postulavit Instantia, quod Donationi suae assensum praeberemus, et Privilegio Regiae authoritatis confirmaremus. Cum igitur Regiae Majestatis intersit, cujusque jura integre conservare, et piis dispositionibus authoritatem impendere, justas ejusdem petitiones, et optimam intentionem considerantes, favorem adhibuimus condignum. Praenominatum itaque montem simul cum Ecclesia, et terram cum suis pertinentiis eodem titulo libertatis, quo jam dictus Magister Cocelinus per nos possederat, in praesenti pagina adnotatam fecimus authoritatem nostri Privilegii perennari, praememorato monasterio jure perpetuo possidendam. Primo meta terrae Montis S. Michaelis incipit ab oriente in pede Alpium. et descendit per torrentem descendentem ab ipsis Alpibus versus villam Ruetel[1]) metis assignatis secus rivulum, usque ad viam quae ducit de ipso monte ad villam Ruetel, inde transit ipsam viam, et ascendit per quamdam viam usque ad metam, quae dividit territoria de villa Hermanni[2]) et de villa Ruetel inde tendit sub pede montis Vinearum de villa Hermanni, et per quamdam semitam, quae ducit ad Insulam Christiani[3]) usque verticem montis nemorosi, et per ipsam verticem ascendit iterum in alpes versus occidentem, et ibi terminatur. Item etiam confirmamus in praesenti privilegio terram quam prius eidem monasterio contuleramus exemptam de Blaccis[4]) pro remedio animae nostrae, per fidelem et dilectum nostrum Benedictum tunc temporis Wajvodam[5]) assignari facientes. Meta vero hujus terrae incipiens a fluvio Alt, ubi finis est cujusdam Insulae, ascendit per paludem, quae vocatur Equerpatak usque Fagos, quae dicuntur Nogebik, et in fine dictarum fagorum cadit in rivulum, qui dicitur Arpas, et exinde per eundem rivulum ascendit usque Alpes, et per Alpes veniens versus Australem plagam descendit in rivum qui dicitur Kerch, et per eundem rivum venit in fluvium Alt et hic terminatur. Ut autem hujus nostrae confirmationis series salva semper et inconcussa permaneat, praesentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Clesi aulae nostrae cancellarii et Agriensis Praepositi an. Dominicae Incarnationis MCCXXIII strigoniensi sede vacante. Desiderio Chenadiensi, Robertho Wespremiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Briccio Vaciensi, Bartholomaeo Quinqueecclesiensi, Raynaldo Ultrasylvano[6]) et aliis Episcopis Ecclesias Dei gubernantibus. Jula Palatino et Comite Budrugiensi, Salamone Bano, Nicolao Curiali Comite Reginae, Comite Supruniensi, Botez aulae nostrae Curiali Comite,[7]) et Comite Békesiensi, Buzad Posoniensi, Mar-

[1]) hodie Michelsberg.

[2]) Quid sub Borotnik intelligendum sit? Confer Schuller Archiv I. B. II. Heft. p. 185. Notam 54.

[3]) Kercz.

[1]) Resinariu.

[2]) Villa Hermanni est hodie Cibinium. Vide Eder in Felmerum p. 12. Generatio Hermanni occurrit ad annum 1277. apud Fejér T. VII. vol. III. p. 81. et ad annum 1255. ibid. Fejér T. VII. vol. IV. p. 113.

[3]) Keresztény-Sziget.

[4]) Valachis, i. e. avulsam a Terra Fogaras.

[5]) Benedictus an. 1202—1206 et 1208 fuit Wajvoda Transilvaniae, ergo Andreae II. Donationales super hac terra exemta de Blaccis seu avulsa a terra Fogaras expediri debebant pro Kercz inter annum 1205 et 1210. Jam Michael et non Benedictus fuit Wojvoda Transilvaniae.

[6]) Szeredai ex hoc emendandus.

[7]) Nume curatu romanescu. — Originale in Pergameno scriptum sine sigillo et subscriptione patenter confectum produxit Natio Saxonica in causa minorum Decimarum. Ex Transumtionalibus ejusdem causae desumsit Cibinii 26. Febr. 1828. Jos. C. Kemény. — Produxit Fejér (sed incorrecte) Cod. Dipl. T. III..

tino Musuniensi, Laurentio Ujvariensi, et aliis Comitibus Comitatus tenentibus. — Regni autem nostri anno vigesimo.

1227. Append. Dipl. Trans. T. I.

Acestu documentu plinu de lacune pentru vetustatea lui si in unele parti ale sale prea anevoiosu la descifrare, pàna acumu inca nu a fostu publicatu. Elu contiene unu privilegiu datu inca de càtra regele Colomanu, (care a domnitu intre 1095—1114) unei familii d'in comitatulu Crasn'a, care judecandu dupa càteva nume care se potu descifra mai usioru, a fostu romanésca.[1]) Totu acelu privilegiu fu apoi reinnoitu la a. 1227 de càtra regele Andreiu II., dupa aceea tocma in dîlele tiranului Gabriilu Báthori la 1611 se luà dupa elu unu asia numitu transsumptu, adeca copia legalisata.

Andreas Dei gratia Rex Hungariae, omnibus quibus praesens scriptum pr....it salutem et omne bonum. Ad universorum notitiam tam praesentium quam futurorum volumus pervenire, quod homines de genere..... ad nostram accedentes praesentiam nobis privilegium Colomanni Regis tulerunt, quod propter nimiam vetustatem a nobis renovari humiliter petiverunt, cujus series talis est: Colomannus ..... pus Princeps fuit in Kraszon civitate mesta, cui Rex donabat civitatem Kraszon[2]) et i..... non suscepit, sed et ipse petivit, ut non daret decimas, terra sua fuit planities bubalorum et mera planities, scecos[3]) sua silva Nepocorum vestem ferens, et ejus Nezdino portat..... dextram Cyrothecam portat, non decimas det, non in exercitum vadat, non cum villa debitum persolvat Nerdinus. Nomina vero supradictorum hominum sunt haec: Tola filius Nerdini, Vone, Dene filius Joan, Stephan, Volcan, Poch, Bungi Vich, Mic, quorum petitionibus satisfacere volentes, privilegium ipsorum..... fecimus rescribi, quibus et quandam ter.... contulimus possidendam, cujus meta incipit a meta Gutfrex et vadit juxta aquam Gemelecheu.... que ad metam Cepan filii Cepan, et inde revertit ad metam praedicti Gutfrex, et pars praenotatae aquae..... Syrmeoi pars isti Tt., ut h. nostra donatio perpetue stabilis..... obtineat, praesentem paginam dupplicis sigilli nostri concessimus in testimonium fidei munimine roboratam. Anno Domini Millesimo ducentesimo vigesimo septimo. Regni nostri anno vigesimo quarto.

1231. Append. Dipl. Trans. T. I.

In acestu documentu fórte interesantu d'in punctu-de vedere alu istoriei romanesci, capitululu canoniciloru bisericei transilvane dà testimoniu, cà a venitu la elu Gallu fiiulu lui Vidu dela Bordu si a marturisitu, cà de si elu a cumparatu pamentulu Boic, invecinatu cu alu comunei Sambat'a, in insusi territoriulu Blachiloru (Romaniloru) cu banii sei dela unu omu anume Buiulu fiiu alu lui Stuie, totusi sciendu si judecandu, cà acelu pamentu (mosiia, posessiune, teritoriu) a fostu in posessiunea antecesoriloru, mosiloru, stramosiloru lui Trulu, fiiu alu lui Choru, d'in tempuri care trecu preste memori'a ómeniloru, adeca d'in tempurile, de candu teritoriulu Blachiloru era in teritoriulu Bulgariloru si se tienea de tiér'a Fagarasiului, totusi fiendu-cà numitulu Trulu, fiiu alu lui Choru a probatu dreptulu seu cu marturisirea unui mare numeru de ómeni, asia pentru cá in cursulu tempuriloru se nu se nasca processe, Gallu se invoiesce a restitui mosii'a lui Trulu, éra acesta numera lui Galu recompensa in bani.*)

Capitulum ecclesie transylvane, ad omnium presentes inspectur: notitiam volumus harum serie pervenire, quod accedens nostri in presentiam Gallus filius Wydh de Bord, confessus est coram nobis, retulitque taliter: quod licet terram Boje terre Zumbuthel conterminam, et de presenti in ipsa terra Blacorum existentem habitam propriis suis, justisque impensis ab homine Bujul filio Stuje coemerit, jurique suo subjectam reddiderit, considerans tamen, et animo revolvens suo, qualiter eadem terra a tempore humanam memoriam transeunte, per majores, avos, atavosque ipsius Thrulh filii Choru possessa, et a temporibus jam, quibus ipsa terra Blaccorum, terra Bulgarorum exstitisse fertur, ad ipsam terram Fugros tenta fuerit, qualiter id dictus Thrulh filius Choru quam plurimorum hominum elogiis afirmare adnisus fuit, hinc ne jurgia temporum in processu enascerentur, fraterne mutueque charitatis, quam Xristiana eidem svadet religio, affectu ductus, dictam terram Boje terre Zumbuthel conterminam eidem Thrulh filio Choru, accepta ejus recompensa in pecuniarum solutione, et refusione, remisit coram nobis presen-

---

vol. I. p. 399. Easdem has literas ex Archivo Heltauiensi eruit Dan. Cornides Ms. T. XII. p. 163 et exinde dein iterum edidit Fejér C. D. T. VII. vol. I. p. 212., ubi et sigillum Regis describitur.*) Originale iu Archivo Kis-Disnodiensi juxta Eder in initiis Saxonum p. 188.

*) Hujus sigilli descriptio habetur etiam in „Ung. Magazin" III. p. 207. Has Literas transumsit Capitulum albense 1449. Vide Fejér C. D. T. III. vol. I. p. 401 in Nota. Has Literas primas edidit in „Tudományos Gyüjtemény" 1830 I. p. 99. Jos. C. Kemény.

[1]) Vone, romanii dîcu pàna in dio'a de astadi One, Onea, mei One, adeca mei Ioane, vino incóce; Dene = Dinu, Candinu, Constandinu; Ioanu, Stefanu, Vulcanu, Micu, Cepanu, totu terminatiuni gramaticali curatu romanesci, care inse mai tardíu tóte s'au magiarisatu. La descifrarea celorulalte nume deprenda'si agerimea mentei accia carii au tempu si passiune a descifra paleografiile. Not'a Red.

[2]) Fors hodie Kraszna, vel fors rectius Bozzas in Com. Kraszna, nam in transumtionalium an. 1611 stilo memoratur non Kraszna sed Bozzas. Vide harum literarum Confirmationales an. 1611.

[3]) Sic! — Has literas confirmavit, et transumsit Bela IV. Rex anno 1250 quarto Idus Januarii. Has vero confirmationales an. 1250 transumsit Gabriel Báthori 1611 mense Aprili. Transumtum vero hoc anni 1611 exstat in simplici copia in Bibliotheca N. Enyediensi inter Msa. Josephi Benkő in folio sub Nr. 37 p. 18.

*) Galu a fostu d'in comun'a Bordu. In Transilvani'a avemu un'a comuna cu numele Bordu, numai in comitatulu Cetatei de Balta, in processulu, adeca cerculu séu subprefectur'a Ernotului. Semena tare cà familiile numite in acestu documentu era d'intre fruntasie si d'in cele mai avute, care apoi cu ajutoriulu casatoriiloru amestecate, prin adoptarea unei religiuni comune, prin conversatiunea diurna in afacerile publice, apoi mai pre susu de tóte, prin farmecatóri'a inriurintia a curtei domnitorie, au fostu desbinate de corpulu nationale, amestecate si mai apoi contopite cu totulu in alta aristocratia, aici in cea magiara, colo in cea croatica, mai departe in cea rusésca etc.

tium testimonio literarum. Anno millesimo ducentesimo tricasimo primo.

Ex Collectione Ms. copiali Josephi Dobo de Alba-Julia, — et ex transumto conventus B. M. V. de Kolos-Monostor anni 1601 quod a Rev. Domino Francisco Hene Praeposito Majori Capituli Albensi, Transilvaniae fine transcriptionis communicatum obtinuerat 1834. Jos. C. Kemény. — Literas has edidit in „Magazin für Geschichte“ I. Bd. 2. Heft. Kronstadt 1844 p. 176. Jos. C. Kemény.

1234. 14. Nov. Append. Dipl. Trans. Tom. I.

Pe la a. 1234 pap'a Grigoriu scrie càtra Bela IV. (carele domnise càtuva si inpreuna cu tata-seu, de si persecutatu, éra singuru dela 1235—1270) dicèndu'i: In episcopatulu Cumaniloru se afla órecare popóra, care se numescu Walachi, carii de si se numera intre christiani, totusi avendu pe langa aceeasi credentia, rituri si datine diverse, commitu lucruri care sunt inemice nnmelui christianu; pentrucà despretiuindu ei pe eclesi'a Romei, primescu tóte sacramentele (tainele) eclesiei nu dela confratele seu (alu papei), adeca dela episcopulu Cumaniloru, ci dela nisce pseudo-episcopi, carii tienu ritulu greciloru, éra unii d'in Ungari'a, atàtu unguri, càtu si teutoni (nemti) si alti orthodoxi trecu si petrecu la ei si asia prefacùnduse óresicumu intr'unu poporu cu Walachii, primescu sacramentele cu ei inpreuna, spre mare scandalu pentru orthodoxi si spre scaderea credentiei christiane. Deci pentru cá d'in diversitatea rituriloru se nu urmeze periculu pentru suflete, si pentru cá susu numitii Walachi se nu aiba causa de a merge la episcopii schismatici pentru sacramente, se poruncesce aceluiasi episcopu prin epistola inadinsu, cá acelei natiuni (walache) se'i dea episcopu catholicu, care se fia vicariu, ascultatoriu si supusu lui. Mai departe, fiendu-cà regele Bela IV. dedese in scrisu si puse si juramentu in manile lui Iacobu archiepiscopu de Praeneste, trimisu la Ungari'a, cà va constringe (cu armele) la supunere pre tóte poporale càte nu voiescu se asculte de beseric'a Romei, éra in càtu pentru acei valachi, 'ia promisu prin grainlu viiu, cà'i va constringe (ii va silí), cá se primésca pe episcopulu care li se dà, si acestuia ii va assemna venituri d'in acelea, pe care regele primesce dela acelu poporu valachu, asia regelui i se demanda sub pedepsa de a nu i se erta pecatele, cá se 'si tiena cuventulu datu, „cà-ci nu 'i sta bene a suferi in regatulu seu acestu feliu de schismatici etc.“

Gregorius (IX.)... Belae Regi primogenito Regis Ungariae.... In Cumanorum Episcopatu, quidam populi, qui Walachi vocantur existunt, qui etsi censeantur nomine Christiano, sub una tamen fide varios ritus habentes, et mores, illa committunt, quae huic nomini sunt inimica. Nam Romanam Ecclesiam contemnentes, non a venerabili fratre nostro Episcopo Cumanorum, qui loci Dioecesanus existit, sed a quibusdam pseudo episcopis Graecorum ritus tenentibus [1]) universa recipiunt Ecclesiae Sacramenta, et nonnulli de Regno Ungariae, tam Ungari, quam Teutonici [2]) et alii Orthodoxi morandi causa cum ipsis transeunt ad eosdem, [1]) et sic cum eis, quasi unus populus factus, cum eisdem Walachis, eo contemto praemissa recipiunt Sacramenta, in grave Orthodoxorum Scandalum, et derogationem non modicam fidei Christianae. Ne igitur a diversitate rituum, pericula proveniant animarum, nos volentes hujusmodi periculis obviare, ne praefati Walachi materiam habeant pro defectu Sacramentorum ad Schismaticos Episcopos accedendi, eidem Episcopo nostris damus literis in mandatis, ut Catholicum eis Episcopum illi Nationi conformem provida deliberatione constituat sibi, juxta Generalis Statuta Concilii, Vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subjectus ..... quum autem tu, tamquam Princeps Catholicus ad commonitionem dilecti filii nostri Jacobi Praenestini electi, tunc Apostolicae sedis Legati praestito juramento [2]) promiseris: te omnes inobedientes Romanae ecclesiae, in terra tua ad obediendum eidem ecclesiae compulsurum, prout confectae super hoc tuae literae continebant; ac eidem electo viva voce promiseris, quod praefatos Walachos compelleres ad recipiendum Episcopum, quem eis ecclesia ipsa concesserit, et assignatae sibi de reditibus tuis, quos ab eis recipis [3]) sufficientes reditus, et honestos, sicut idem electus nobis exposuit; regalem excellentiam rogamus, monemus, et hortamur attente, ac in remissionem sibi injungimus peccatorum, quatenus, quum te non deceat in regno tuo hujusmodi Schismaticos sustinere, ac ea, quae promisisti, Deo grata, et hominibus sint accepta, ne facias irrita, quae de tuis labiis tam laudabiliter processerunt, eaque studeas efficaciter adimplere; ita quod ex hoc placeas regi regum, et nos sinceritatis tuae zelum possimus dignis in Domino laudibus commendare. Datum Perusii XVIII. Kal. Dec. Pontificatus nostri anno VIII.*)

(Va urma).

---

[1]) Hi erant primi Valachorum disunitorum in Transilvania et signanter Fogarasiensium Episcopi.

[2]) Hoc loco Saxones Transilvani sunt intelligendi, nam Valachi de quibus literae hae sonant (teste etiam Pray in annalibus Reg. Hungar. ad an. 1234) in Moldavia, et partibus Tfansilvaniae finitimis locandi sunt, nam in alios certe Valachos Bela IV. Rex junior nullam certe exercere potuit jurisdictionem. Sub Walachis his intelligendi sunt Valachi terrae Fogaras.

[1]) Ungaros, Siculos, et Saxones non solum in vicinam Moldaviam, sed etiam in terram Valachorum Fogarasiensem transmigrasse olim, desuper supersunt indicia diplomatica, nam in terra Fogaras exstitisse olim pagos germanicae compellationis ex Diplomatibus constat.

[2]) Juramentum hoc vide apud Fejér C. D. T. VIII. vol. II. p. 375.

[3]) En argumentum ad id, quod Valachi hi non in Moldavia solum, sed et in Transilvania quaerendi sint.

Edidit: Raynaldus annal. eccl. T. XIII. p. 419.
„ Pray annal. Reg. Hung. ad. a. 1234.
„ Katona T. V. p. 706.
„ Thomas Ripol: „Bullarium Ordin. Praedicat. Romae 1729“ in folio T. I. p. 70.
„ Batthyány Leg. Eccles. T. II. p. 356.
„ Benkő Milkovia I. p. 113.
„ Fejér C. D. T. III. vol. II. p. 399.

*) Not'a Red. Pap'a care a datu acestea porunci regelui Bela IV., si au aruncatu acelea insulte asupra besericei resaritene, a fostu Grigoriu IX., carele a statu pe scaunulu Romei dela a. 1227 pàna la 1241. Acelu papa Grigoriu fusese nepotu alu papei Innocentiu III., inse mai iute la manía si mai furiosu inca si decàtu unchiu-seu; a petrecutu si elu totu in cérta si

Unu documentu istoricu d'in 1821.*)

Dîlele acestea aparù continuarea seriei diarului: „Daci'a literara“ redijatu cu atàta talentu de càtra junele nostru juristu-literatu dn. Romulus Scribanu. Aici gasimu unu documentu istoricu de tóta importanti'a, si asupra caruia regretamu cà spatiulu ne lipsesce spre a-i da tóta apreciarea ce merita. Atragemu atentiunea lectoriloru asupra sa, si specialmente a barbatiloru competenti. Esprimamu cu recunoscintia omagiele nóstre dlui Scribanu, care prin unu zelu de tóta laud'a scie a aduce tierei si societatei sale tributulu sciintiei si alu simtiementeloru adeveratu nationali.

Éta importantele documentu de care vorbiramu:

Dialogu politicu
intre Ipsilantu si Teodoru Vladimirescu la 1821.

Estrasu d'in bibliotec'a de Sant-Petersburg d'in notitiele de voiagiu, ale oficierului rusu A. Veltman, care cu propriele sale urechi l'au auditu, fiendu retrasu intr'o alta camera la Ipsilantu.

Ipsilantu: Imi pare bine cà ve vediu sanetosu, siedeti domnule Vladimirescu, au disu Ipsilantu frantiozeste. De multu tempu era necesariu se vorbimu noi amenduoi in persóna.

Vladimirescu: Suntu gata a ve asculta, au respunsu T. Vladimirescu.

Ipsilantu: „Çredu cà dvóstra sciti dejá scopulu celu mare, pentru care eu am venitu aici.“

Vladimirescu: „Dupa cumu vediu d'in proclamatiele dvóstre proprie, v'ati luatu asupra-ve sarcin'a de a elibera Greci'a de sub jugulu turcescu.“

Ipsilantu: „Curatu asia. Luandu asupra 'mi comand'a Eteriei, eu amu apelatu la popórele impilate de jugulu barbaru, si la celu antaiu pasu intimpinu opositie. Si in cine? Intre aceia carii aru trebui se se grabésca sub stindartele libertatei.“

Vladimirescu: „Divanulu tierei au doritu se scia, cine v'au insarcinatu pe dvóstra cu marele actu alu eliberarei Greciei, si cine v'au imputernicitu se apelati la o rescóla contra turciloru? Divanulu au trimisu la dvóstra pe deputatulu Pavelu Macedonénu!“

Ipsilantu: „Ce mai spui domnule! acestu deputatu au fostu trimisu de dta, nu de divanu!“

Vladimirescu: „Acésta'i supositi'a dvóstre; dar nu eu, ci divanulu v'au rugatu se'i comunicati plenipotenti'a dvóstra.“

Ipsilantu: „Cine m'au imputernicitu pe mine? Au dîsu mandru Ipsilantu, — dta scii cine'su eu?“

Vladimirescu: Sciu. Dta ai servitu in Rusi'a cá generalu, ér eu in Valachi'a cá capitanu; inse aice nu'i Rusi'a.“

Ipsilantu: „Nu cumu-va dta socoti, cà eu sunt datoriu a descoperí divanului tierei Valachiei secretele congreseloru Europei? Nu cumu-va divanulu nu intielege unde inclina dejá, de atati ani politic'a toturoru puteriloru Europei?“

Vladimirescu: „Politic'a europeana, pentru indeplinirea planuriloru sale, avea nevoia se ve insarcineze se adunati in Moldov'a si Valachi'a, toti vagabondii si calicii, cá se eliberati Europ'a de turci.“

Ipsilantu: „Dta domnule esti impertinentu! Dta esti inimicu patriei dtale! Planulu dtale este a te folosi de turburari, si a conduce pe vagabondii dtale, pe panduri, la hotíi!“

Vladimirescu: „Titlurile dtale nu suntu mai bune decàtu ale mele! Si ce se mai vorbimu despre acésta? Dta fa ce scii; si eu voiu face ce sciu!“

Ipsilantu: „Noi domnule avemu unu inimicu comunu, si noi trebue se lucramu cu tóte poterile, ér nu se ne intrebamu unulu pe altulu despre drepturi.“

Vladimirescu: Inimicii dvóstre suntu turcii, ér ai nostri grecii fanarioti. Diferenti'a se vede d'in proclamatiele dtale, si d'in ale mele! Campulu dvóstre, e Greci'a! Mergeti peste Dunare! Ér tréb'a nóstra este de a alunga pe domnii fanarioti totu acolo; nu'i loculu loru aici. Destulu au strinsu diecime d'in principate! Lasa se mérga sub stindartele dvóstre, se elibereze Greci'a de sub jugu, si ne voru mantui pe noi de jugulu loru! Par-ca noi suntemu ferm'a dvóstre! Dvóstra aveti pamenturile si sclavii dvóstre! Jupiti de pe ei macaru si trei pei!“

Ipsilantu: „Domnule slugeru!“

Vladimirescu: „Voevodu! Nu slugeru, domnule Ipsilanti, au disu Vladimirescu, trantindu cu sabi'a de podele.

Ipsilantu: „Te poftescu se taci!“

Vladimirescu: „Saraculu de mine! Cumu se me temu de dta!

Ipsilantu: „Eu incurendu te voiu silí se te temi!“

---

lupta cu imperatulu nemtiescu Fridericu II., cá si cu alti multi domnitori, éra asupra celoru de alte opiniuni si credentie purcedea cu mare crudime. Acestu papa a fostu celu de antaiu, care a denumitu pe calugarii dominicani de inquisitori ai papei in permanentia. In aceleasi tempuri ur'a si urgi'a intre latini si bisantini, adeca intre italiani si greci, ajunsese la culmea sa. Pre càtu tempu domnisera imperatorii bisantini in Sicili'a si pre càtu a duratu exarchatulu grecescu in Ravenn'a (pàna la a. 752) grecii bisantini maltratá si inpilá pe italiani intocma precumu au facutu ei mai tardíu cu dacoromanii. D'in contra apoi, pre càtu a tienutu in urm'a espeditiuniloru cruciate domni'a latiniloru in Bisantiu (adeca dela a. 1204 pàna la 1261), latinii inca 'si resbunara de greci in modu fórte brutale si barbaru. Acestu documentu alu nostru cade tocma in acelu periodu, pre candu adeca latinii era mari si tari. De altu-mentrea grecii cu italianii de candu s'au cunoscutu, adeca multu mai inainte de Is. Christosu si de propagarea christianismului, totu in ura au vietiuitu unii cu altii.

Ceea ce dîce com. Ios. Kemény in not'a sa, cà episcopii valachi memorati in acestu documentu, aru fi fostu cei d'antai episcopi ai dacoromaniloru d'in Transilvani'a, este numai conjectura desierta, cà-ci au mai fostu altii multu mai vechi. Precumu in dîlele nóstre, asia si totu-deauna, adeca incependu dela Constantinu M., Daci'a si poporulu seu au statu in necurmata comunicatiune cu Rom'a noua.

*) Determinati fiendu a ne ocupa si noi inca in semestrulu I. alu a. c. cu istori'a revolutiuniloru dela Danubiu si d'in Greci'a intemplate in a. 1821 si urmatorii, ne luamu voia a reproduce si a premitte acestu documentu dupa Daci'a literaria a dlui Rom. Scribanu dela Iasi si dupa Informatiunile Bucuresciloru.

Red.

Vladimirescu: „E! pàna atunci adio! Speru a ne vedea in curendu! . . .“

Oficiarulu rusu, care in tempulu conversatiei privea prin incuietórea usiei, adaoge dicûndu: „La brâulu lui Vladimirescu atârná doue pistóle, si o sabia turcésca in dîamante. Elu era mare de statu si spatosu. In capu purtá o caciula nationala nitiósa. Elu era brunu smolitu, cu mustetie lungi, si avea nisce ochi negri cá carbunii, carii ceru resbunare.“

Nota. Acésta este antai'a si ultim'a convorbire intre Ipsilantu capulu eteriei grecesci si intre T. Vladimirescu capulu insurectiei nationale, in urmarea careia temenduse Ipsilantu, au asasinatu cu tradare pe eroulu romanu.

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.*)

In districtulu Alb'a-Iuli'a.

Abrudu, in Iuniu 1849 d'in Cornea 1 barbatu inpuscatu de insurgentii unguri navalitori in comune.

Maiu 1849 4 barbati spendiurati.

Maiu 1849 d'in Abrudu 32 barbati, 18 femei si 6 copili mai mici de 6 ani, puscati.

Maiu 1849 d'in Rosii'a de munte 1 barb. omorîtu fàra judecata prin rebelli.

Maiu 1849 Petru Dobra d'in Zlatn'a, 1 barbatu ucisu in urm'a sententiei rebelliloru.

Adamusiu, 26. Octobre 1848 2 barbati omoriti de insurgenti.

Martiu 1849 Szabo János, Copostanu Luca, Ignatiu Mironu, Ignatiu Stefanu, Musta Gerasimu, 5 barbati la sententi'a tribunaleloru redicate de càtra rebelli, ucisi.

26. Octobre 1848 d'in Székelyfalva 1 barbatu omoritu de insurg. navalitori in comuna.

Aciuti'a, Octobre 1848 7 barbati inpuscati de insurgenti.

Gald'a-de diosu, Aprile 1849 8 barbati macelati de insurgenti pre strade.

Gioagiu-de diosu, Aprile 1849 22 barb. omoriti totu asia.

Vintiu-de diosu, 1849 Notariu Iacobu, Ordeanu Potalia, Rosa Toma, Secaranu Iuon, Mihautiu Iuon, Georgiu Tanasie, Gaboru Nicolau, 7 barb., esecutati la mórte la mandatulu lui Zeyk Antal.

Aprile 1849 1 barbatu omoritu pre strada.

Aprile 1849 Puscariu Nicolau si Barna Iuon, 2 barbati, prensi prin Kemény Samu si inpuscati.

Ampoiti'a, Iuliu 1849 d'in Metesdu 1 barb. omoritu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Siardu 2 barbati omoriti de insurgenti, parte pe strade, parte pe campu.

Iuniu 1849 d'in Kisfalau 2 barbati deto.

Maiu 1849 d'in Barabantiu 1 barbatu deto.

Iuliu 1849 d'in Ampoiti'a 3 barbati deto.

Pagid'a (Apahida), Martiu 1849 1 barbatu puscatu de insurg. pe strada.

Avas (?), 13. Aprile 1849 d'in Gambutiu 4 barbati esecutati la mórte d'in mand. com. de insurg, Botskai.

Bobohalm'a, Octobre 1849 6 barbati prin insurg. navalitori in comuna, ucisi.

Baia (?), Aprile 1849 15 barbati, 9 femei si 3 prunci omoriti toti si tóte.

Balsi'a, Iuniu 1849 2 barbati, 2 femei si unu pruncu omoriti.

Banesci, Iuniu 1849 d'in Halmagiu 5 barbati omoriti.

Bánpatak, Iuliu 1849 3 barbati omoriti.

11. Aprile 1849, Sindinu Avramu, 1 barbatu. Acest'a fiendu orbu, volí se fuga inpreuna cu famili'a in altu satu, fù prensu si retienutu de insurgenti, fù mai antaiu vulneratu cu sabi'a de oficiru, apoi inpuscatu.

Barabantiu, Maiu 1849 d'in Tautiu 2 barbati omoriti de insurgenti in comuna.

Bassarabess'a, Fauru 1849 3 barbati omoriti in comuna.

Bii'a (Benye), 20. Iuniu 1849 Matca Dumitru d'in Panade, 1 barb., ucisu la mand. capit. de insurgent. Báthori.

18. Ian. 1849 d'in Al-Benye 1 barb. si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Besanu, Aprile 1849 2 barbati asemenea.

Bucerdea, Maiu si Aprile 1849 11 barbati asemenea omoriti.

Blasiu, 19. Iuniu 1849 d'in Blasiu 16 barbati si 4 femei inpuscati de insurgenti.

21. Ian. 1849 d'in Cobili (?) 1 barb. asemenea.

Decembre 1848 1 barbatu macelatu tiranesce.

24. Ian. 1849 Schuster Andreiu, 1 barbatu, deculatu (omoritu) de insurgenti.

Blasielu, Maiu 1849 7 barb. omoriti de insurg.

Iuniu 1849 Turca Avramu, 1 barb., aprendiendu rebellii satulu, acest'a fù aruncatu in focu, unde a si arsu.

Iuniu 1849 3 barbati. 15. Iuniu 1849 d'in Craciunelu 6 barbati, 4 femei si 6 copili. Acesti 19 insi macelati de insurgentii navalitori in comuna.

Barabantiu (Borband), Aprile 1849 1 barbatu totu asemenea omoritu.

Aprile 1849 Ceres Vasilie d'in Siardu, 1 barb., la mandatulu lui (?) fù dumicatu in bucàti.

Sticus Georgiu, 1 barbatu, fù esecutatu la dorinti'a domnei Kádár.

Maiu 1849 14 barbati omoriti pe strade de insurgenti.

Ian. 1849 d'in Cisteming (Cisteiu?) 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

Bonya, 9. Novembre 1848 d'in Seplacu 1 barbatu deto.

---

*) Vedi inceputulu acestui conspectu in Nrii 19 si 20 d'in an. tr. 1870, unde s'a intrecurmatu d'in cause neprevediute.
Red.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boiti'a, Maiu 1849 Braica Ioanu, 1 barb., spendiuratu in urm'a sent. dict. de Mihaloity si Tobi (?).

Micutiu Dumitru. 30. Maiu 1849 Oranu Ionu Orenindia (?), 2 barbati. Acestia fusera prensi prin Ribiczei Ferencz, Mihalovici si Tobi si in drumulu spre Bradu fura dumicati in bucàti.

Maiu 1849 Ioan Braica d'in Selisce, 1 barbatu, puscatu la mand. lui Ribiczei.

Iuliu 1849 Valia Adamu d'in Valisiora, 1 barbatu, fù esecut. prin stréngu la mand. comandantelui de infanteria ce fu dislocatu d'in Boiti'a.

Barbul'a (?), 21. Aprile 1849 Ioanu Manu, Andreiu Perdos, Nyany (?) Nyag, Danila Muresianu, Duntia Samu, 5 barbati, puscati la mand. maiorului de insurgenti Csepi (Csehi?).

Bordu, 1849 1 barbatu trucidatu (omorîtu) de insurgenti.

Vulperu (Borberek), Aprile 1849 20 barb. si 1 femeia esec. la mórte d'in mand. lui Zudor Ferencz.

Borzas (?), Novembre 1848 2 barb. inpuscati de insurg. navalitori in comuna.

Bradu, 24. Maiu 1849 Vîrtam Nicolau, Roba Ionu, Tomus Georgiu, Tomus Ionu, 4 barbati, la mandatulu lui Hatvani cá comandante de trupa.

Iuliu 1849 d'in Fingesiu 1 barbatu, de insurg. omoritu.

10. Oct. 1848 d'in Bradu 9 barbati, 3 femei si 1 pruncu au fostu ucisi de rebelli chiaru in casele loru.

Iuniu 1849 d'n Bradu 16 barbati, 7 femei si 2 prunci deto.

Iuliu 1849 d'in Bradu 6 barbati deto.

Martiu 1849 Michutia Bufne, Bradu, 1 barbatu, esecutatu la mand. lui Ribiczei Ferencz.

Iuniu 1849 Mita Avramu, Iga Adam, Iga Petru d'in (?), 3 barbati, la mand. lui Kristsori Ferencz.

Aprile 1849 d'in Craciunesci 1 barbatu ucisu in prensóre prin rebelli.

Opreanu Simeon, 1 barbatu, ucisu la mand. lui Ribiczei Ferencz.

Aprile 1848 Trifa Ionu, Dumitru Teodoru, Trifa Lazaru si mai 1, totu d'in Mestecanu, 4 barbati, esecutati dupa dreptulu statariu ungurescu.

Simedrie Ionu d'in Mestecanu, 1 barb., prin tribunalulu asiediatu de Hatvani, Csutak si Konya, esecutatu la mórte.

Opran Ionu si Lazaru Mihaiu d'in Ormindea, 2 barbati deto.

Februariu 1849 Golda Petru d'in Vacea, 1 barbatu deto.

Trei barbati d'in Valea Bradului deto.

Oprea Tanasie, Colcia Ionu, 2 barbati deto.

Febr. 1849 d'in Valea Bradului 5 barb. deto.

Oprea Precupu, 1 barbatu, deto.

Aprile 1849 d'in Visc'a 1 barbatu deto.

Branisc'a, 28. Fauru 1849 d'in Bucesdi 1 barb. inpuscatu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Branisc'a 1 barbatu deto.

Brisnik, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Bucesdi, Aprile si Iuliu 1849 2 barbati si 2 femei inpuscati de insurgenti.

Buciumu, Iuliu 1849 5 barbati si 3 femei deto.

Budesci, Octobre 1848 2 barbati deto.

Bucuresci (satu), Aprile 1849 3 barbati si 3 femei deto.

23. Maiu 1849 d'in (?) 1 barbatu deto.

Bucesdi, Maiu 1849 7 barb. si 3 femei inpuscati la aprenderea satului.

Bunisîna, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti fàra judecata.

Burean, 1. Iuliu 1849 4 barbati inpuscati fàra sententia.

Cornea, Iuniu 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Czikmen, (?) Iuniu 1849 1 bárb. deto.

Cebea, Octobre 1848 25 barbati omoriti la navalire.

Cechelaca, Febr. 1849 1 barbatu ucisu la mand. lui Tesci (?) Samu d'in Grindu.

Cohesci, Octobre 1848 6 barbati, 3 femei si 9 prunci inpuscati de insurgentii navalitori.

Cimbru (Csombord), Nov. 1848 5 barbati torturati si ucisi de insurgentii.

Octobre 1848 2 barbati omoriti de ungurii d'in Aiudu.

Octobre 1848 Pecurariu Jenasi d'in Bogonu, 1 barbatu omoritu la mand. lui Jakab Károly d'in Baginu (Bágyon).

30. Octobre 1848 Boldog Obressia d'in Captalanu, 1 barbatu, omoritu prin Molnár Pál.

Cetate (?), Maiu 1849 Ioanu Buteanu d'in Covnicu (Kapnyikbánya), 1 barbatu, omoritu la mandatulu lui Hatvany. (Advocatulu?)

Ciuciu, Octobre 1848 d'in Botezu 1 barbatu si 1 pruncu inpuscati de insurgenti.

Aprile 1849 17 barbati inpuscati la mandatulu lui Bacskai.

Csödörtelke, Aprile 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Ciugudu, Aprile 1849 2 barbati deto.

Ciunga, 22. Martiu 1849 1 barbatu deto.

15. Aprile 1849 Todoru Iacobu d'in Hopîrta 1 barbatu inpuscatu la mand. lui Katona Abraham.

Zugraf Vasilie, 1 barbatu, dumicatu de insusi Katona Abraham.

Ciuruleasa, Iuniu 1849 8 barbati si 2 femei inpuscati de insurgenti.

Cerbelu, Iuliu 1849 1 barbatu deto.

Tielna, Maiu 1849 11 barbati torturati si ucisi la mand. lui Vadadi László.

Cebea, Maiu 1849 6 barbati si 1 fem. torturati si ucisi de insurgenti.

(Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Starea instructiunei poporale in Transilvani'a.

Estragemu d'in raportulu ministeriului magiaru pentru instructiunea publica urmatóriele date, relative la instructiunea poporale d'in Transilvani'a. In Transilvani'a frecuenteza scól'a, d'intre pruncii obligati, 40%; d'intre cei ce au amblatu la scóla sciu scrie si cetí bine 15%. Sunt 349 comune tàra de nice una scóla; in 1924 comunitati inse sunt 2624 scóle; pruncii d'in 281 comunitati frecuentéza scól'a in comunitatile vecine. In Transilvani'a, mai departe, cadu pre una milla patrata de pamentu 2·9 scóle, ér pre 1000 locuitori cade 1·263 scóla; invetiatori ordinari sunt 3166, suplenti 264 (intre cari si 25 femei). In fine sunt 356,063 prunci obligati de a frecuentá scól'a, d'intre acestia inse frecuenteza scól'a numai 151,074; pre fia-care invetiatoriu cadu 104 prunci obligati de a amblá la scóla, si 44 d'intre cei ce intr'adeveru frecuentéza scól'a. Precumu se vede d'in aceste date, starea instructiunei poporale in Transilvani'a este destulu de deplorabile. (Vomu vorbí mai pre largu despre acésta cestiune. Red.*)

Statistic'a intregei poporatiuni a pamentului.

Dupa datele statistice mai noue, numerulu intregei poporatiuni a pamentului se urca la 1228 milióne suflete, d'intre acestia 522,000,000 se tienu de ras'a mongola, 360,000,000 de ras'a caucasica, 190 milióne de ras'a ethiopica, 176 milióne de cea malaica si 1 milionu de ras'a indo-americana. Pre fia-care anu moru 33⅓ milióne, adeca la doue minute more unu omu. Calcululu de mediu-locu pentru durabilitatea vietiei omenesci se pune pre 33 de ani; anulu alu 7-lea 'lu ajunge unulu d'in patru, alu 60-lea unulu d'in 100, alu 90-lea unulu d'in 500 si, in fine, alu 100-lea anu 'lu ajunge unulu d'in 100,000. — Toti ómenii de pre pamentu la olalta vorbescu 3642 limbe diferite, fàra a se computà aici si diferitele dialecte, si profeseza 980 de religiuni. — In Europ'a se afla in servitiulu militariu totu alu 28-lea nascutu.

Bibliografia.

Catechismulu sanetatiei (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporulu romanescu si scólele popularie elementarie.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporulu romanescu (si scólele elementarie).

Amenduoe de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina si chirurgía, magistru de obstetricía, consiliariu de scóle regescu in pensiune si asesoriu consistoriale. Temisiór'a. In tipografi'a lui Ernestu Steger. 1870.

Pretiulu fia-caruia d'in acestea Catechisme este numai càte 25 cr. v. a., si se póte trage de a dreptulu dela dn. auctoriu d'in Temisiór'a, séu si prin librarii, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu.

— Macrobiotic'a séu Maiestri'a de a conserva viati'a omenésca, compusa de renumitulu medicu dr. Hufeland, tradusa in romanesce de dr. P. Vasiciu. Tóm. I. si II. costa acuma numai 1 fr. 50 cr. v. a., se afla si la acésta Red.

*) Acestu estrasu ilu reproducemu dupa „Federatiune," care promitte cà se va mai ocupa de scóle. Asemenea promittemu si noi. Red. Trans.

INVITARE LA PRENUMERATIUNE

la foi'a politica septemanaria **„Der Osten,"** care cu 1. Ian. si-incepe anulu alu patrulea si, precumu in trecutu, asia si in viitoriu se va luptá pentru egal'a indreptatîre a toturoru natiuniloru sî pentru cointielegerea popóreloru monarchiei austriace. Abonatii la diuariulu „Osten" primescu regulatu iu fiacare septemana unu suplementu gratuitu, intitulatu „Das Wiener Sonntagsblatt," in care se voru publicá novelle, descrieri, anecdote, poesie, gàciture si charade cu cele mai pretióse premiuri pentru deslegarile succese.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu patrariu de anu face, d'inpreuna cu costulu postale, numai 1 fr. 50 cr. v. a. Noii abonati pre un'a diumatate de anu primescu gratuitu romanulu: „Die Spione des Grafen Bismarck."

Prenumeratiunile sunt a se face la administratiunea lui „Osten" in Vien'a, Praterstrasse Nr. 50.

SPERANTI'A. Fóia literaria besericésca. Organulu societatei de lectura a teologiloru romani d'in Aradu, dupa un'a precurmare de unu anu, cu $^{10}/_{22}$ Ian. 1871 a reapparutu sî ese totu in formatu 4°, de duoe ori pe luna, adeca la 1 sî 15. Pretiulu in laintrulu monarchiei este 4 fr., éra in afara 5 fr. Dn. asses. consist. G. Dogariu d'in Aradu dede „Sperantiei" una subventiunea generósa de 1000 fr. v. a. Fia cá dn. Dogariu se'si afle imitatori in favórea literaturei nationale sî eclesiastice pe atàtia, pe càti fiorini a donatu dsa la fondulu „Sperantiei."

Dictionariulu
UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariele din Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, cu pretiulu originale ficsu 3 fr. 70 cr. leg. tiépenu cu piele, si 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse in Clusiu la librariile dloru I. Stein si Lad. Demjén. In Sibiiu la librari'a Iulius Spreer.

Editoriu si provedietoriu: Comitetulu, — Redactoriu G. Baritiu, secretariulu I. alu asociatiunei. — Tipografi'a Römer & Kamner.